

24 mei 2019

Notulen

Van de **49e jaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders** van de Nederlandse Financierings-Maatschappij voor Ontwikkelingslanden N.V., gehouden op 24 mei 2019 te Den Haag, ten kantore van de vennootschap.

1. Opening

De Vergadering wordt voorgezeten door Prof. dr. ir. **P. Vellinga**, **Voorzitter** van de Raad van Commissarissen.

De **Voorzitter** opent de 49e Algemene Vergadering van Aandeelhouders en constateert dat deze vergadering wordt gehouden in één van de plaatsen die in de statuten zijn vermeld en dat de vergadering met inachtneming van alle wettelijke en statutaire vereisten is bijeengeroepen. De **Voorzitter** stelt vast dat ter vergadering aanwezig of vertegenwoordigd zijn 14 stemgerechtigde aandeelhouders, tezamen rechthebbend op het uitbrengen van 372.621 stemmen, of wel 93% van het geplaatste kapitaal. Er kunnen daarom rechtsgeldige besluiten worden genomen als dat aan de orde is.

De **Voorzitter** heet de aandeelhouders en de overige aanwezigen van harte welkom, in het bijzonder de afgevaardigden van het Ministerie van Financiën: mevrouw drs. **B.E. Solleveld** en de heer **J.M. Mudde** MSc. als afgevaardigden van de Staat, als houder van de aandelen A. En voorts de heer **M. Sarfo** MA BSc. als afgevaardigde van de Directie Duurzame Economische Ontwikkeling van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

De **Voorzitter** heet eveneens welkom de externe accountants, de heer Mr. **J.G. Kolsters** RA ACA en de heer **J.P.N. Groen** RA van Ernst & Young Accountants LLP (EY). Bij agendapunt 3 zal de heer **Kolsters** een korte presentatie houden over de controlewerkzaamheden en kunnen via de **Voorzitter** vragen worden gesteld over EY's controlewerkzaamheden en de verklaring bij de jaarrekening.

De **Voorzitter** introduceert voor de volledigheid de overige leden van de Raad van Commissarissen, namelijk mevrouw drs. **F. Karimi**, mevrouw ir. **T. Menssen** MBA, de heer drs. **J.V. Timmermans**, mevrouw drs. **A.E.J.M. Schaapveld** MA, en de heer drs. **D.J. van den Berg**.

De **Voorzitter** introduceert vervolgens het bestuur van FMO, de heer drs. **P.J. van Mierlo**, Chief Executive Officer, mevrouw drs. **L.G. Broekhuizen**, Chief Investment Officer en mevrouw **F. Bouaré** MBA, Chief Risk & Finance Officer.

De **Voorzitter** introduceert mevrouw mr. **C.E.M. Oosterbaan**, de secretaris van de vennootschap en wijst haar aan als secretaris van deze vergadering. Aangezien mevrouw **F. Bouaré** de Nederlandse taal niet

mchtig is¹, introduceert de **Voorzitter** mevrouw drs. **K. van den Berg** die als tolk zal optreden voor mevrouw **Bouaré**. De **Voorzitter** zegt dat het gebruik van een tolk wellicht dit jaar voor het laatst zal plaatsvinden; later in de vergadering zal daar over worden besloten.

De **Voorzitter** wijst erop dat er een geluidsopname van de vergadering wordt gemaakt enkel ten behoeve van het notuleren en dat de conceptnotulen van deze vergadering - in overeenstemming met de statuten - binnen twee maanden na deze vergadering op verzoek ter beschikking zullen worden gesteld. Daarnaast worden zij op de website van de vennootschap geplaatst, waarna de aandeelhouders drie maanden de tijd hebben om te reageren. Hierna worden de notulen vastgesteld door de **Voorzitter** en de secretaris van de vergadering. De notulen zullen vervolgens ter inzage liggen bij FMO en eventueel op verzoek van een aandeelhouder worden toegestuurd.

2. Verslag van de directie over het boekjaar 2018

De **Voorzitter** geeft - alvorens over te gaan tot een plenaire behandeling van het jaarverslag - het woord aan de CEO van FMO, de heer **Van Mierlo**, die een presentatie zal houden over de resultaten over 2018.

De heer **Van Mierlo** heet de aanwezigen hartelijk welkom en ook namens mevrouw **Bouaré** en mevrouw **Broekhuizen** dankt de heer **Van Mierlo** de aanwezigen ten zeerste voor het vertrouwen dat men heeft gegeven aan FMO's Management Board. Reflecterend constateert de heer **Van Mierlo** dat de huidige Management Board in deze samenstelling bijna één jaar onderweg is. De heer **Van Mierlo** zegt dat het een mooi jaar is geweest, waarin bijzondere dingen zijn gebeurd, die zullen voortduren. Er zijn uitdagingen die erg inspirerend zijn en de heer **Van Mierlo** zegt het fijn te vinden hier samen met mevrouw **Bouaré** en mevrouw **Broekhuizen** richting aan te geven.

De heer **Van Mierlo** vervolgt met de presentatie waarin wordt toegelicht:

1. Hoe heeft FMO het verschil gemaakt in 2018?
2. De Financiële resultaten
3. Een vooruitblik op 2019

Ten eerste staat de heer **Van Mierlo** stil bij het Strategy overzicht, waarin de Missie en Visie van FMO worden weergegeven, in welke landen en markten FMO continue actief is en welke Values en Behaviours daarbij worden betracht.

De heer **Van Mierlo** zegt dat natuurlijk alle 17 SDGs belangrijk zijn, maar FMO rapporteert nadrukkelijk over SDG 8 (Jobs), SDG 10 (Inequality) en SDG 13 (Climate). FMO is van mening dat de wereld twee grote problemen kent, te weten Inequality en Climate. Over het laatste wordt veel gezegd, maar minder over Inequality en daarom vindt FMO het belangrijk om ook deze SDG te onderschrijven. De heer **Van Mierlo** licht de Strategy page verder toe. De blauwe kleur op de wereldbol zijn FMO's markten en de industrieën waarin FMO met name actief is: 1) Agrarische business - Voedsel en Water, 2) Energie en 3) Financiële Instituties.

---

¹ Ten behoeve van deze notulen zijn de antwoorden van mevrouw Bouaré door de secretaris in het Nederlands vertaald, tenzij anders vermeld.

FMO heeft een aantal jaar geleden voor deze industrieën gekozen, omdat FMO van mening is dat juist deze drie industrieën randvoorwaarden zijn om economieën tot leven te brengen.

De vierde industrie betreft Nederlandse bedrijven. De heer **Van Mierlo** memoreert dat de vorige Overheid een besluit heeft genomen om een instituut op te richten waar Nederlandse bedrijven worden geholpen om in het buitenland actief te zijn waar de commerciële banken niet zouden willen financieren. De oprichting vergt tijd, maar FMO is met Invest International (afgesplitst van InvestNL) in goede harmonie met RVO en Atradius bezig is om een pijplijn op te bouwen en feitelijk ook investeringen te doen.

De heer **Van Mierlo** vervolgt met de Values and Behaviours die dit jaar opnieuw zijn gedefinieerd. Alle medewerkers binnen FMO hebben hieraan meegewerkt en aantal werkgroepsessies hebben plaats gevonden waaruit de nieuwe Values zijn bepaald: Making the Difference, Diversity, Quality and Integrity en bij elke Value drie bijbehorende Behaviours. De heer **Van Mierlo** benadrukt dat het belangrijk is om een cultuur te definiëren, waar FMO voor staat, ook omdat FMO volop samenwerkt met andere partijen in FMO's markten.

2018 In Vogelvlucht

De heer **Van Mierlo** vervolgt met een viertal voorbeelden van investeringen uit FMO's portefeuille, waarbij zichtbaar wordt hoe FMO het verschil maakt:

1. Voor een bank in Mongolië heeft FMO USD 120 miljoen gefinancierd. Deze investering wordt ingezet om de bevolking in de niet verstedelijkte gebieden in Mongolië (een groot deel van Mongolië) die nu geen toegang heeft tot kredieten, te voorzien van kredietlijnen via moderne technologieën zoals mobiel internet.
2. Een financiering bijdragend aan India's zonne-energie revolutie, namelijk voor één van de grootste zonneparken in India. Dit is een prachtig voorbeeld van de opkomst van zonne-energie in de wereld. Het betreft een investering van in totaal USD 135 miljoen in samenwerking met een aantal andere partijen.
3. Een bosbouw project in Ghana en in Sierra Leone waarin geïnvesteerd is via FMO's overheidsfondsen. De heer **Van Mierlo** komt later nog terug op de overheidsfondsen, gezien de veelheid van FMO's activiteiten die via de overheidsfondsen worden gedaan.
4. In samenwerking met Philips en Amref heeft FMO via Invest International nieuwe, betaalbare eerstelijns gezondheidszorg voor Kenia opgezet, met het doel om meer dan 1 miljoen mensen te bereiken.

De heer **Van Mierlo** benadrukt dat de vier verschillende projecten betrekking hebben op respectievelijk: 1) FMO's SDG 10 (Inequality) 2) SDG 13 (Climate) 3) een project geïnvesteerd via een overheidsfonds 4) een project investering met het Nederlandse bedrijfsleven.

De heer **Van Mierlo** vervolgt met de twee-jaarlijkse events die FMO heeft georganiseerd in 2018, zoals Making Solar Bankable en de Future of Finance Conference, waaraan 500 à 600 deelnemers wereldwijd hebben deelgenomen. Bij deze events wordt de laatste kennis gedeeld op het gebied van de financiering van zonne-energie projecten en hoe je met andere partijen financiële instituties en markten in ontwikkelingslanden tot ontwikkeling kan brengen. Tevens heeft FMO in 2018 het event "Power of Partnerships - making finance work for women entrepreneurs" georganiseerd en het Fintech Event dat begin

2019 door FMO is gehost. Beide events vonden plaats in aanwezigheid van Koningin Maxima. Het Koningshuis draagt FMO's organisatie een warm hart toe; iets waar FMO trots op mag zijn.

De heer **Van Mierlo** vervolgt dat markten c.q. werelden bij elkaar brengen ook een kant van FMO is, door bijvoorbeeld de volgende vragen te stellen: "Hoe zorg je ervoor dat een bank in Bangladesh iets leert van een bank in Nigeria? Hoe zorg je er voor dat een bank in Nigeria iets leert van een bank uit Kenia? en Hoe zorg je ervoor dat men een nieuwste technologie inzet in bijvoorbeeld apps?" Als voorbeeld geeft de heer **Van Mierlo** de Acleda Bank in Cambodja, waarbij technologie wordt gebruikt die vele malen efficiënter en beter is dan die in Nederland wordt gebruikt.

Sinds december 2018 is het Human Rights report gepubliceerd op FMO's website, hetgeen inzicht geeft hoe FMO omgaat met milieu-, sociale- en governance-aspecten rondom FMO's investeringen; een enorm niet te onderschatten werkgebied voor organisaties als FMO.

De heer **Van Mierlo** vervolgt zijn presentatie met een wellicht wat ingewikkelde dia. Naast FMO's eigen (werk)balans van € 10 miljard, heeft FMO allerlei samenwerkingsverbanden waarbij FMO circa € 3 tot 4 miljard investeringen in FMO's doelmarkten mee helpt te faciliteren. Dit varieert van Climate Investor One tot de overheidsfondsen zoals MASSIF, maar ook Arise en het vluchtelingen financieringspakket dat samen met Brussel is ontwikkeld in 2018: Nasira. De heer **Van Mierlo** geeft het woord aan mevrouw Broekhuizen, die het goede nieuws dat FMO op 23 mei heeft ontvangen toelicht.

Mevrouw **Broekhuizen** meldt dat gisteren bekend is geworden dat FMO de tender, uitgeschreven door het Ministerie van Buitenlandse Zaken, heeft gewonnen van € 160 miljoen. Deze tender is met een partnership van FMO, WWF, SNV en Climate Fund Managers (fund managers van Climate Investor One) ingediend. Het doel is de gelden in te zetten voor klimaat, zowel voor klimaat mitigatie als voor klimaat adaptatie, daar waar FMO nog veel kan leren en wat te maken heeft met landbouw, water en bosbouw. FMO wil samen met deze partijen nieuwe assets en investeringen vinden en innovatief aan de slag gaan en denkt met dit consortium een uniek partnership te hebben.

De heer **Van Mierlo** merkt op dat ook daar FMO het vertrouwen heeft gekregen, daar waar FMO moest concurreren tegen minimaal 10 consortia en benadrukt dat de samenwerking met de NGOs in het kader van dit fund fantastisch is. Strategisch gezien is dit heel bijzonder, want uiteindelijk zal de knowledge die er is binnen Nederland, alsook in Europa, moeten worden gedeeld, om invloed te kunnen hebben op de vraag of er over 30 jaar nog 9 miljard mensen kunnen leven op deze aardbol. Binnen FMO wordt er getracht € 10 miljard assets goed te managen, en daarnaast wordt er nog eens € 3 tot 4 miljard aan funds gemanaged namens derden.

De heer **Van Mierlo** vervolgt met het portefeuille overzicht per 31 december 2018. Dit overzicht laat een groei zien van € 0,4 miljard met een totaalbedrag van € 9,6 miljard wat bestaat uit € 1,1 miljard overheidsfondsen, € 5 à 6 miljard leningenportefeuille en voor € 3 miljard aan gecommitteerde Private Equity. De heer **Van Mierlo** benadrukt dat het gecommitteerde, of toegezegde bedragen betreft, dit in tegenstelling tot de disbursements.

In tegenstelling tot hetgeen op de landenkaart te zien is, zijn er nog wel wat activa in China, maar FMO zal geen nieuwe investeringen meer doen in dit land. Tevens is FMO nog niet in alle fragiele staten actief, maar

het is evident dat gezien alle maatschappelijke discussies die momenteel plaatsvinden in de wereld, dit thema's zijn die nadrukkelijk op het netvlies van FMO staan.

Vervolgens meldt de heer **Van Mierlo** dat de drie SDGs, waar FMO's investeringen met name aan bijdragen, zijn: SDG 8: "Waardig werk en Economische groei", SDG 10: "Verminderen van ongelijkheid" en SDG 13: "Klimaatactie".

Een investering van FMO draagt bij aan het verminderen van ongelijkheid (SDG 10) wanneer er financieringen worden verstrekt in FMO's doellanden aan vrouwelijke ondernemers, kleine boeren, off-grid energieprojecten en in het geval van micro-financieringen en financieringen in de minst ontwikkelde landen, zoals Myanmar of Bangladesh. Met betrekking tot SDG 10 is in 2018 totaal € 960 miljoen geïnvesteerd: investeringen door fondsen van derden, door overheidsfondsen en fondsen op FMO's balans. Er is een aanmerkelijke groei van € 300 miljoen, waar FMO trots op is.

SDG 13, Klimaatactie betekent klimaat mitigatie, behoud van biodiversiteit, duurzaam gebruik van water en duurzame bosbouw en landbouw. Dit betreft onder andere projecten waarbij FMO herbruikbare energie weet te realiseren. De heer **Van Mierlo** merkt op dat 2017 een nadrukkelijk hoger bedrag laat zien, echter dit hangt samen met een Climate Investor One (een van de fondsen die FMO mee heeft opgezet) transactie van € 277 miljoen die in 2017 gerealiseerd is. De wijze waarop de reductie van de CO2 uitstoot gemeten wordt, wordt uitgebreid toegelicht in het jaarverslag alsmede op de website van FMO. De heer **Van Mierlo** benadrukt dat het goed zou zijn als de wereld zich zou harmoniseren rondom deze KPI's, hetgeen zeker een punt van aandacht is.

Wat betreft Waardig werk en economische groei (SDG 8) zegt de heer **Van Mierlo** dat FMO's investeringen met name gericht zijn op financieringen in de lokale private sector in FMO's doellanden in de sectoren: Landbouw, Financiële Instellingen en Energie. Bij het NL Business gedeelte helpt FMO Nederlandse bedrijven. Om de impact van FMO's investeringen zo veel mogelijk te maximaliseren, wordt er bij iedere transactie ex ante bekeken in welke mate deze 3 SDGs bijdragen en dit is dan ook een onderdeel van het besluitvormingsproces. Indien een investering op alle drie de SDGs mogelijkerwijs geen effect heeft, dan wordt er afgezien van een investering.

De heer **Van Mierlo** vervolgt zijn presentatie met de Financiële resultaten. In 2017 is er een winst van € 255 miljoen gerapporteerd, terwijl er in 2018 een winst van € 151 miljoen is gerapporteerd. De kapitaalratio van FMO oftewel de Common Equity Tier 1 ratio (CET-1 ratio) is 24,6%. Met name De Nederlandsche Bank, waarvan ook afgevaardigden aanwezig zijn, beoordeelt deze ratio. De stijging van 1% van de Non Performing Loans (NPLs) is met name het gevolg van de wijziging in de definitie van de NPLs, oftewel wanneer men een lening aan als niet renderend. De resterende stijging van 0,2% betreft een verslechtering in de totale portefeuille, hetgeen met name te maken heeft met een netto instroom in de sectoren van een "oude" portefeuille die FMO afbouwt in de komende jaren.

Voorts licht de heer **Van Mierlo** de nieuwe boekhoudregels met betrekking tot IFRS 9 toe. In 2017 werden de Private Equity investeringen, dat zijn investeringen die FMO in het aandelenvermogen van fondsen dan wel ondernemingen neemt, volgens IAS 39 verantwoord, terwijl in 2018 de Private Equity investeringen volgens IFRS 9 worden verantwoord. Het grootste verschil is dat de waarde wijzigingen op de Private Equity portefeuille in 2017 door het vermogen heen werden geboekt en in 2018 wordt deze portefeuille verantwoord in de Winst & Verlies rekening.

Teneinde de nettowinsten van 2017 en 2018 te kunnen vergelijken op basis van dezelfde rapportagestandaard, laat de heer **Van Mierlo** een voorbeeld zien van de netto winst over 2017, gecorrigeerd met de IFRS 9 effecten. Onder de IFRS 9 standaard is het effect met name zichtbaar bij de volgende drie elementen:

- Realisatie van de winsten op de in aandelen geïnvesteerde posities die verkocht zijn;
- Ongerealiseerde waardeveranderingen op dezelfde Private Equity posities;
- Het effect van met name de verandering in de EUR/USD koers leidt tot een FX resultaat op deze portefeuille.

Het voorbeeld geeft aan dat de nettowinst over 2017 onder de IFRS 9 standaard ongeveer € 85 miljoen bedraagt, in plaats van € 255 miljoen onder IAS 39. Vergeleken met 2017 is de nettowinst in 2018 gestegen naar € 151 miljoen, wat voornamelijk is gerealiseerd door het dollarresultaat. Mede door het dollareffect zijn de reguliere inkomsten iets afgenomen en zijn de kosten iets toegenomen, veroorzaakt door investeringen binnen FMO die belangrijk zijn voor de toekomst.

De heer **Van Mierlo** laat via een “waterval” de ontwikkeling zien in de nettowinst tussen 2017 en 2018 en zegt dat het voor de aandeelhouders goed is zich te realiseren, dat de winst- en verliesrekening gezien FMO's business, erg afhankelijk is van hoe de dollar zich beweegt.

De heer **Van Mierlo** vervolgt zijn presentatie met een doorkijk naar 2019 en laat een vergelijking van de verlies- en winstrekening zien over 2018 met het budget voor 2019.

Verwacht wordt dat Private Equity een betere performance laat zien in 2019.

Met name in de IT c.q. digitalisering zal er in 2019 nog flink moeten worden geïnvesteed. De heer **Van Mierlo** refereert naar de eerder genoemde platformorganisaties rondom FMO, waarbij het meekijken van derde partijen in een “open source” met FMO en vice versa essentieel wordt voor de toekomst. Tevens is de Management Board zich ervan bewust dat het meten van impact op een variabele wijze strategisch een steeds belangrijkere rol zal gaan spelen, vandaar dat er nieuwe IT systemen moeten worden gebouwd om deze flexibiliteit in de toekomst aan te kunnen.

FMO verwacht in 2019 € 930 miljoen aan groene investeringen te doen, € 790 miljoen te steken in het verminderen van ongelijkheid en verwacht wordt € 960 miljoen aan additioneel kapitaal te mobiliseren van derde partijen die met FMO mee investeren, zoals commerciële partijen, andere DFIs alsmede de overheidsfondsen.

De klanttevredenheid ligt in lijn met FMO's target en het target voor de medewerkersbetrokkenheid is gesteld op een 8. Vorig jaar is hiervoor een 7,4 behaald, maar de Management Board vindt dat een organisatie als FMO met de gestelde waarden en gedrag in ieder geval op een 8 moet uitkomen.

Vervolgens licht de heer **Van Mierlo** de contracteringen en pijplijn per Q1 2019 toe. De nieuwe contracteringen in het eerste kwartaal van 2019 zijn € 490 miljoen, de finale proposities (FP) hebben een omvang van € 1,2 miljard, de principe deals (CIP) hebben een omvang van € 1,5 miljard en de deals in de pre-CIP fase hebben een omvang van € 2,9 miljard.

Met de volgende slide laat de heer **Van Mierlo** de verdeling naar gemobiliseerde en overheidsfondsen zien, alsmede het budget voor 2019. De laatste slide laat de pijplijn Q1 2019 betreffende de verdeling van de SDGs zien. Voor vermindering van ongelijkheden is de pijplijn toereikend om de ambitie van € 790 miljoen nieuwe contracteringen te behalen; echter voor de groene transacties moeten er extra inspanningen komen om de pijplijn verder uit te bouwen en de bestaande pijplijn verder te concretiseren.

De heer **Van Mierlo** beëindigt hiermee zijn presentatie en bedankt de aanwezigen voor de aandacht.

De **Voorzitter** bedankt de heer **Van Mierlo** voor zijn presentatie over het afgelopen jaar en de verwachtingen voor 2019 en merkt nog op dat het dividend kan fluctueren de komende jaren. Voor 2017 is er een compensatie gegeven in verband met de nieuwe boekhoudregels; 2018 is positief. De **Voorzitter** zegt dat in de aanname van de verwachtingen voor 2019 ook een aanname met betrekking tot de dollar zit, maar zoals bekend kan dit per dag wijzigen hetgeen dan effect kan hebben op het dividend.

De **Voorzitter** voegt hieraan toe dat de Raad van Commissarissen het belangrijk vindt dat FMO meer maatschappelijke, ofwel impact investeringen doet en zoals eerder gemeld door de heer **Van Mierlo** wordt er de komende jaren meer aandacht besteed aan het meten van Impact en de RvC wil hier gericht op toezien. Daarom heeft de Raad van Commissarissen, in samenspraak met de Raad van Bestuur, besloten naast de Audit & Risk Committee en de Selection en de Appointment and Remuneration Committee, een Impact Committee in te stellen. De **Voorzitter** geeft het woord aan mevrouw **Menssen** voor een nadere toelichting.

Mevrouw **Menssen** licht toe dat Impact een strategische doelstelling is van FMO en een van de pilaren is die onder de kop "higher impact" ook onderdeel is van het jaarverslag. Mevrouw **Menssen** meldt dat Impact is een veel gebruikt woord is dat goed klinkt, maar de vraag is of het ook goed is en wat ervoor moet worden gedaan. De RvC heeft geconstateerd dat dit thema belangrijk is voor FMO en daarom is de Impact Committee in het leven geroepen. Deze Impact Committee zal onder andere naar de volgende aspecten kijken: 1) Wat is het specifieke beleid rondom Impact? 2) Wat zijn de doelstellingen? 3) Wat zijn de KPIs? 4) Hoe is de reporting geregeld en hoe komt FMO daarmee naar buiten? De Impact Committee zal bestaan uit drie leden van de RvC en de commissie zal net als de andere commissies rapporteren aan de RvC, die op zijn beurt de besluiten zal nemen. Momenteel is de RvC bezig de commissie "handen en voeten" te geven.

De **Voorzitter** bedankt mevrouw **Menssen** voor deze toelichting en vervolgt de vergadering door de aanwezigen de gelegenheid te geven tot het stellen van vragen. De **Voorzitter** verzoekt deze vragen te beperken tot pagina 1 t/m 66 van het jaarverslag en de presentatie.

Mevrouw **Solleveld** (Ministerie van Financiën) heeft naar aanleiding van het jaarverslag en de presentatie van de heer **Van Mierlo** een aantal opmerkingen en vragen, ook namens het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

1. FMO heeft het afgelopen jaar degelijke financiële resultaten geboekt. FMO is al meer dan 15 jaar op rij winstgevend en gezien de activiteiten van FMO, in wat gezien wordt als risicovolle ontwikkelingslanden, merkt mevrouw **Solleveld** op dat dit een hele mooie presentatie is. De omvang van de winst is weliswaar minder aansprekend dan vorig jaar, toen er een recordwinst geboekt is, maar zoals toegelicht door de heer **Van Mierlo** wordt dit beïnvloed door de invoering van IFRS 9. Mevrouw **Solleveld** zegt dat het antwoord op haar vraag, of de weergave van de resultaten onder de nieuwe IFRS 9 regelgeving en de daarbij boekhoudkundige effecten, juist zijn, helder naar voren is gekomen uit de presentatie van de heer **Van Mierlo**, waarvoor haar dank.
2. Voorts stipt mevrouw **Solleveld** een aantal punten uit het jaarverslag van FMO aan, die een aantal mooie ontwikkelingen laten zien zoals;

- FMO heeft de meeste KPIs behaald.
  - Het percentage investeringen in ongelijkheden vermindering is fors toegenomen.
  - Het percentage groene investeringen ligt boven de vooraf gestelde doelstelling, waarvoor complimenten.
  - De relatie met de klant is onverminderd goed gebleven met een klanttevredenheid van 8,5 en een netto promote score van 70%.
  - Complimenten voor de wijze waarop FMO is omgegaan met de aanpassing van de Europese Financiële Regelgeving. FMO heeft samen met de Europese DFIs in Brussel helder duidelijk gemaakt dat de conceptvoorstellen een negatief effect zouden kunnen hebben op ontwikkelingsbanken. Naar aanleiding van de input van FMO is deze regelgeving aangepast en is het negatieve effect grotendeels gemitigeerd. FMO heeft hier heel adequaat op gehandeld, waarvoor mevrouw **Solleveld** haar dank uitspreekt.
  - Zoals eerder gezien in de presentatie van de heer **Van Mierlo**, laat het bestuur, door verschillende projecten en de nieuwe Values en Behaviours, zien dat er ook aandacht is voor de interne organisatie. Het Ministerie spoort het bestuur aan dit te continueren om FMO zo verder “toekomst proof” te maken.
  - De vormgeving van het Jaarverslag ziet er, evenals de afgelopen jaren, mooi uit, met name de rapportage per SDG en de focus op ontwikkelingsresultaten naast de financiële resultaten.
  - Mevrouw **Solleveld** meldt dat de twee staatsfondsen rond Energie en Infrastructuur met 10 jaar zijn verlengd en dat deze fondsen substantieel zullen groeien. Hiermee wordt de rol die FMO vervult als belangrijke partner van de Overheid, bestendigd.
3. Naast alle positieve beelden ziet mevrouw **Solleveld** omstandigheden die voor FMO uitdagend zijn zoals:
- Het aantal jobs en de gemobiliseerde investeringen waren in 2018 lager dan in 2017. Het Ministerie spoort FMO aan om inventief te blijven om privaat geld ook voor ontwikkelingsimpact te kunnen inzetten.
  - De NL Business investeringen zijn in 2018 met € 30 miljoen achter gebleven ten aanzien van de doelstelling.
  - Private Equity vindt het Ministerie een belangrijk element in de strategie, ook omdat Private Equity investeringen een grote ontwikkelingsimpact hebben. Helaas waren deze investeringen in 2018 lager dan gepland wat voornamelijk te maken had met de focus op exits en lastige marktomstandigheden.
- Mevrouw **Solleveld** spreekt haar vertrouwen uit dat voor deze drie uitdagingen de doelstellingen in 2019 een stijgende lijn zullen laten zien en de vraag aan het bestuur is dan ook welke maatregelen er zijn genomen om deze elementen in 2019 verder te laten groeien.

De **Voorzitter** dankt mevrouw **Solleveld** voor haar mooie woorden en brengt nog even in herinnering dat 2018 voor FMO een jaar was met behoorlijke wisselingen binnen het bestuur. Mevrouw **Broekhuizen** heeft een aantal maanden naast haar CIO functie ook de rol van waarnemend CEO vervuld, waarna op 1 juli 2018 de heer **Van Mierlo** vanuit een heel andere bedrijfstak FMO is gaan leiden. De **Voorzitter** neemt dan ook aan dat gezien de complimenten van mevrouw **Solleveld**, deze transitie goed gelukt is.

Mevrouw **Broekhuizen** beantwoordt de vraag over de doestellingen die FMO niet heeft gehaald. Uiteraard heeft dit de volle aandacht van FMO. Met betrekking tot Private Equity, zegt mevrouw **Broekhuizen** dat de beste investeringen soms de investeringen zijn die je niet doet. In 2018 was de focus vooral gericht op kwaliteit en portefeuille management. De markt was niet altijd geschikt om voor een goede prijs/impact-verhouding investeringen te doen. Momenteel is er een stijgende lijn in de pijplijn van de kwalitatief goede investeringen. Tevens wordt er veel aandacht besteed aan de kwaliteit van data rondom Private Equity. Er is meer geïnvesteerd om directe investeringen te kunnen doen. Strategisch wil FMO 60% directe investeringen en 40% indirecte investeringen doen. Dit zijn langere trajecten, omdat kennis en ervaring alsmede de mensen hierop ingericht moeten worden. Het heeft de volle aandacht van het bestuur en er is vertrouwen dat het target wordt gehaald.

Voor wat betreft NL Business, meldt mevrouw **Broekhuizen** dat dit een belangrijk aandachtspunt voor de RvB is.

De pijplijn ziet er momenteel goed uit; de contracteringen lopen iets achter (€ 40 miljoen), maar het aantal initiële projecten is momenteel een paar honderd miljoen. Deze initiële projecten zijn in verschillende stadia aan de exportfinancieringskant. Er is met name een grote vraag naar projectontwikkeling. Dit betreft kleinere bedragen en langere doorlooptijden, maar waar FMO absoluut een goede rol heeft en steeds meer met het Nederlandse bedrijfsleven samenwerkt. Gezien de stadia van de pijplijn en de goede positionering, is er alle vertrouwen om het target voor 2019 te halen.

Mevrouw **Broekhuizen** vervolgt met de target mobiliseren van 2018 die deels is achtergebleven door marktomstandigheden. In bepaalde markten, waar FMO gesyndiceerde transacties heeft gedaan met andere partijen, was veel liquiditeit. Dit heeft impact op additionaliteit en pricing en er zijn keuzes gemaakt om af te zien van sommige transacties die bijvoorbeeld niet additioneel zijn. Tegelijkertijd is gekeken naar de producten die FMO aanbiedt in het kader van mobiliseren, om niet te veel afhankelijk te zijn van grote gesyndiceerde transacties. In de markt is er vraag van institutionele investeerders en verzekeraars die meer naar impact kijken. Om te zorgen dat FMO aan deze vraag kan voldoen en op een goede manier kan blijven mobiliseren, wordt er momenteel veel aan productontwikkeling gedaan. Hoewel het een uitdaging zal worden, heeft de RvB er vertrouwen in dat ook dit target in 2019 wordt gehaald.

De **Voorzitter** vult aan dat NL Business ook voor de RvC een belangrijke issue is. De RvC merkt dat er een kentering is en dat het Nederlandse bedrijfsleven FMO momenteel goed kan vinden. Ook in de discussies met betrekking tot NewCo is dit merkbaar. Daarom spreekt ook de RvC het vertrouwen uit dat NL Business in 2019 een stijgende lijn zal laten zien. De heer **Van Mierlo** meldt aanvullend hierop dat er bijna wekelijks afspraken staan bij de CEOs van Nederlandse bedrijven en dat de interesse zeer hoog is.

Tevens meldt de heer **Van Mierlo** dat met betrekking tot IFRS 9 nog serieus gekeken zal worden naar de rendementseisen.

De **Voorzitter** geeft voorts het woord aan de heer **Kooloos** (aandeelhouder ABN Amro Bank N.V.).

De heer **Kooloos** complementeert FMO met het publiceren van het Human Rights report begin december, welk rapport ook goede inzichten voor FMO zelf geeft. Tevens gaan de complimenten naar het Integrated Report. FMO levert door dit rapport een bijdrage aan de verandering van de financiële sector. Zeker gegeven

het aandeelhouderschap en de rol van FMO is het belangrijk dat FMO voorloper is en blijft. De heer **Kooloos** heeft een suggestie en enkele vragen:

1. De heer **Kooloos** geeft de suggestie om het waarde creatie model nog explicieter uit te drukken in de zes kapitalen van integrated reporting om zodoende nog explicieter te maken wat de impact is op die kapitalen. Daarbij hoort ook de assurance tegen het International Integrated Reporting Framework, hetgeen ingewikkeld is, maar mogelijk.
2. De heer **Kooloos** vervolgt met de vraag aan de RvB en/of RvC op welke wijze de inzichten van het Integrated Reporting worden omgezet in Integrated Thinking.
3. Tevens vraagt de heer **Kooloos** ten aanzien van SDG 10, op welke manier FMO haar (stimulerende) rol gebruikt om de Civil Society, die in landen waar FMO actief is onder druk staat, te versterken om zodoende de ongelijkheid terug te brengen, bijvoorbeeld door het lidmaatschap van een vakbond te stimuleren.
4. Tot slot vraagt de heer **Kooloos** waarom FMO, gezien de enorme volatiliteit van de dollar/euro koers, er niet voor kiest om actief te dempen. Ook gezien de trend dat FMO in plaats van een ontwikkelingsbank, die krediet verstrekt, steeds meer Private Equity activiteiten doet. De vraag is hoe het bestuur deze trend ziet naar de toekomst toe, ook omdat met name het regulatory framework van een bank en een Private Equity partij anders is.

De **Voorzitter** bedankt de heer Kooloos voor de vragen en alvorens het woord aan de heer Van **Mierlo** te geven, geeft de heer **Timmermans** de visie van de Raad van Commissarissen met betrekking tot het dempen.

De heer **Timmermans** zegt dat aan het niet hedgen van de Private Equity portefeuille een aantal redenen ten grondslag liggen, te weten: onderliggende koersen kunnen een relatie met de dollar hebben en het niet hedgen van de resultaten kan ook voordelen hebben. Het feit dat de dollar sterker wordt, betekent dat er meer winst gemaakt wordt, maar tegelijkertijd gaan de risico gewogen activa ook omhoog. FMO rapporteert haar kapitaal in Euro, terwijl de risico gewogen activa, dus de kapitaalseisen, deels in US dollars zijn. Dat is de reden waarom de RvC ervoor heeft gekozen om dit als risico over te laten.

De heer **Van Mierlo** zegt de suggestie van de heer **Kooloos** met betrekking tot het waarde creatie model te onderzoeken; het heeft voor- en nadelen. De heer **Van Mierlo** vervolgt dat FMO's ambitie wat hoger ligt en hoopt de komende 3 à 4 jaar vanuit de DFI-industrie dit debat te gaan beïnvloeden op wereldschaal. De strekking van het accountantswerk rondom het jaarverslag, daar is FMO mee aan het werk meldt de heer **Van Mierlo**. De IFC richtlijnen rondom het rapporteren over Impact (onderschreven door 68 organisaties in de laatste "IFC spring meeting") voorzien ook daarin.

Voor wat betreft Integrated Thinking meldt de heer **Van Mierlo** dat FMO ex ante beoordeelt op Impact, terwijl dit buiten FMO maar zeer beperkt gebeurt. Bij elk investeringsvoorstel wordt aangegeven wat de impact op jobs, groen en ongelijkheid is. Over het definiëren van ongelijkheid is nog veel discussie. FMO vindt het belangrijk te weten hoeveel mensen in FMO's doellanden met 2-8 US dollar toegang hebben tot energie, bancaire diensten, gezondheidszorg en onderwijs. Deze percentages probeert FMO te beïnvloeden. Hoe wereldwijd consensus te krijgen over het definiëren van ongelijkheid is strategisch gezien één van de belangrijkste onderwerpen.

Mevrouw **Broekhuizen** beantwoordt de vraag betreffende Civil Society met betrekking tot SDG 10. Dit heeft absoluut FMO's aandacht en moet per land en project worden gedefinieerd. Gekeken wordt hoe aan te kunnen sluiten met de lokale NGOs die wel of niet actief zijn in een bepaald land, maar dat is absoluut maatwerk. Op basis van "lessons learned" wordt gekeken waar de contextuele risico's zijn, vaak op meerdere vlakken en afhankelijk van het land en van het project. In sommige landen is het lid worden van een vakbond bijvoorbeeld gevaarlijk. Het komt daarom zeer nauw dit ter plekke te bekijken gezien de politieke situaties in bepaalde landen. FMO is hier steeds actiever in geworden en dit heeft absoluut de aandacht.

De **Voorzitter** geeft het woord aan de heer Bakker en verzoekt hem zijn vragen in verband met de tijd bij dit agendapunt te beperken tot vijf. De **Voorzitter** meldt dat de ingezonden brief van de heer Bakker apart op de agenda staat.

De heer **Bakker** (privé-aandeelhouder) heeft de volgende vragen over het jaarverslag:

1. Het klanttevredenheidsonderzoek laat een mooie score zien van 8,5, maar zijn er ook issues naar boven gekomen die kunnen worden verbeterd?
2. FMO is een bank; wordt er eventueel toch overwogen om over te stappen naar het model van bijvoorbeeld een participatiemaatschappij, gezien de strenge regelgeving die een bank met zich meebrengt?
3. De Nederlandse Staat heeft een groene obligatielening uitgegeven; heeft FMO ook ambities om groene obligaties uit te geven met een aantrekkelijke rente?
4. In het jaarverslag op pagina 41 wordt gemeld dat FMO in 2019 gaat starten met FMO Ventures, kan daar iets over worden verteld?
5. Levert Arise al iets op, niet alleen voor de lokale partijen, maar ook voor FMO?
6. Op pagina 42 wordt gesproken over een nieuwe onderneming met de Staat en FMO als aandeelhouder, kan hier iets over worden gemeld?

Alvorens het woord aan de Directie te geven, zegt de **Voorzitter** met betrekking tot vraag 2, dat de Raad van Commissarissen ook regelmatig gesproken heeft over een alternatief voor het zijn van een bank. Echter de RvC is tot de conclusie gekomen dat, indien gekozen zou worden voor een andere vorm dan een bank, de grootste aandeelhouder te weten de Staat, toch een andere toezichthouder dan DNB zal aanwijzen met wellicht dezelfde strenge toezichteisen en regulering.

De heer **Van Mierlo** beaamt hetgeen de Voorzitter heeft gezegd en vult aan dat Kwaliteit en Integriteit twee van de vier Values van FMO zijn. Dat FMO onder toezicht staat van DNB en moet voldoen aan bepaalde rapportage-eisen, vergroot de discipline en de nauwgezetheid waarbinnen moet worden gewerkt door FMO. Dit is ook belangrijk gezien de risicovolle markten waarin FMO opereert. Indien FMO equity of leningen verstrekt aan FMO's doellanden, heeft dit invloed op de rating van de lokale bank, omdat FMO een triple-A bank is. Tevens helpt de triple-A rating en FMO's bankstatus bij het creëren van bonds/obligatieleningen in lokale valuta. De heer **Van Mierlo** zegt dat een andere vorm wellicht ook zou werken, maar dan moet uitgebreid en wereldwijd worden verteld hoe FMO is georganiseerd. Dit vergt veel werk en tijd en strategisch gezien denkt FMO de komende 12 jaar meer te kunnen bereiken en meer Impact kunnen hebben als bank dan met een andere vorm. De heer **Van Mierlo** haakt nog aan bij de opmerking van de heer **Kooloos** met betrekking tot Private Equity. Het aandeel van FMO's Private Equity activiteiten is niet vermeerderd of verminderd en Private Equity heeft inderdaad invloed op de risico gewogen kapitaalisen. Overigens, zoals

al eerder gemeld, heeft FMO een belangrijk doel behaald om de 1250% weging met andere ontwikkelingsbanken weg te lobbyen in Brussel, wat heel belangrijk is voor FMO's doelgroep landen. Het voordeel van Private Equity is de grotere impact, echter het nadeel is de gereguleerde kant. De heer **Van Mierlo** beaamt dit dilemma, dat absoluut de aandacht heeft van de Directie en waarop actief wordt gestuurd.

De heer **Van Mierlo** meldt met betrekking tot vraag 3, dat ook FMO groene obligaties uitgeeft en vervolgt met de vraag 4 over FMO Ventures. Dit is een nieuwe belangrijke activiteit voor seed and venture capital, om met kleinere investeringen het bedrijfsleven qua startondernemingen in de doelgroep landen te ondersteunen.

Met betrekking tot Arise (vraag 5) meldt de heer **Van Mierlo** dat sommige minderheidsdeelnemingen het erg goed doen en sommige redelijk. Het management van Arise heeft de opdracht de synergie tussen de minderheidsdeelnemingen verder te maximaliseren.

Met betrekking tot feedback van FMO's klanten (vraag 1) meldt mevrouw **Broekhuizen** dat het nog meer beschikbaar stellen van kennis en netwerk een van de belangrijkste feedback-punten is. Vervolgens kan FMO nog verbeteren voor wat betreft de doorlooptijden, serviceverlening en hoe informatie wordt opgevraagd bij verschillende klanten. FMO's klanten moeten veel rapporteren aan verschillende ontwikkelingsbanken, vandaar de ingezette harmonisatie van impact data, waardoor het rapporteren zal worden versimpeld en de kwaliteit verhoogd.

De heer **Van Mierlo** beantwoordt de laatste vraag. Dit betreft NewCo, de werknaam voor de nieuwe onderneming waar FMO's business unit NL Business in op zal gaan, evenals vijf regelingen van RVO. Voor deze nieuwe onderneming zal een nieuwe wet worden gecreëerd met de verwachting dat die medio 2020 in werking zal treden. Echter door de uitstekende samenwerking met RVO hoeft er niet te worden gewacht totdat de nieuwe organisatie is opgericht, maar worden er al gezamenlijke activiteiten en initiatieven gerealiseerd.

De **Voorzitter** constateert dat er geen verdere vragen meer zijn en vervolgt met agendapunt 3.

3. Vaststelling van de jaarrekening 2018

Voor dit agendapunt verwijst de **Voorzitter** naar pagina's 70 en volgende van het jaarverslag. De jaarrekening is opgesteld door de Directie en werd gecontroleerd door Ernst & Young Accountants LLP. De uitgebreide Accountantsverklaring is te vinden op pagina's 170 - 183 (webversie 168 - 181). Zoals de **Voorzitter** bij de opening van de vergadering al meldde, zijn de heer Kolsters en de heer Groen namens EY aanwezig. De heer Kolsters, partner van EY, zal een korte uitleg geven. De **Voorzitter** vraagt eventuele vragen aan de accountant over de controlewerkzaamheden en de verklaring bij de jaarrekening na de presentatie aan hem als Voorzitter van de Vergadering te richten. Tevens ontheft de **Voorzitter** de heer Kolsters van zijn geheimhoudingsplicht.

De heer **Kolsters** bedankt de Voorzitter en stelt zich voor als partner verbonden aan EY, waarbij hij het afgelopen jaar de mogelijkheid heeft gehad als wettelijk accountant voor FMO op te treden. De heer

Kolsters geeft een toelichting met betrekking tot de controlewerkzaamheden en de controleverklaring door middel van een korte presentatie.

Allereerst is gekeken naar de scope van de werkzaamheden, de strategie en de uitkomsten van de werkzaamheden. Daarna worden de kernpunten van de controle van EY gepresenteerd en hoe de communicatie en interactie heeft plaatsgevonden met de Raad van Commissarissen, de Audit and Risk Committee en het Management.

De Scope

De heer **Kolsters** zegt dat de geconsolideerde en enkelvoudige jaarrekening is gecontroleerd waarbij een goedkeurende controleverklaring is afgegeven. Daarnaast zijn gedurende het jaar de halfjaar cijfers beoordeeld en bij een aantal markttransacties zijn comfort letters afgegeven. Bij de eerste 60 pagina's, het jaarverslag, is vastgesteld dat dit aan de wettelijke eisen voldoet. Aangezien het een geïntegreerd jaarverslag is, heeft EY nadrukkelijk de niet-financiële informatie beoordeeld.

De heer **Kolsters** zegt dat EY bij de controle werkzaamheden gebruik heeft gemaakt van een aantal specialisten: specialisten op het gebied van belasting, Private Equity waardering, IT specialisten en ook een aantal specialisten die specifiek gefocust zijn op de sustainability informatie.

De materialiteitsgrens die door EY is gehanteerd, bedraagt € 29 miljoen, maar ook een aantal kleinere posten die in de controle zijn opgevallen, zijn gerapporteerd aan het Management en de Raad van Commissarissen.

De uitvoering

EY heeft de geconsolideerde jaarrekening gecontroleerd waarbij vanuit een groepspectief bijna 100% van alle entiteiten zijn meegenomen. Ondanks het feit dat FMO een zeer internationale organisatie is, zijn de meeste werkzaamheden in Nederland, met name in Den Haag uitgevoerd. Bij het toepassen van de materialiteit heeft EY een aantal risico's geïdentificeerd, waarvan de implementatie van IFRS 9 één van de belangrijkste items was.

De conclusies van EY's werkzaamheden hebben geresulteerd in het afgeven van een goedkeurende controleverklaring bij de geconsolideerde jaarrekening. Tevens heeft EY vastgesteld dat de jaarrekening voldoet aan de vereisten die IFRS 9 stelt, de wettelijk vereiste informatie in het jaarverslag is opgenomen en dat er geen materiële onjuistheden of tegenstrijdigheden in het jaarverslag zijn opgenomen.

De materialiteit die is gehanteerd is € 29 miljoen, welke grens is gebaseerd op 1% van het vermogen van FMO.

Kernpunten van de controle

Kernpunten zijn die punten die naar het oordeel van EY tijdens de controle bijzondere aandacht vereisen. Voor 2018 zijn door EY de volgende kernpunten geïdentificeerd:

1. De toepassing van IFRS 9 zowel bij de openingsbalans als aan het einde van het jaar. Het is inderdaad moeilijk, zoals de heer **Van Mierlo** ook al opmerkte, de resultaten van 2017 en 2018 te vergelijken. IFRS 9 vereist dat een voorziening wordt gecreëerd op basis van de verwachte kredietverliezen; EY heeft vastgesteld dat FMO aan de daaraan te stellen eisen heeft voldaan.
2. De waardering van de beleggingen
3. De betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde dataverwerking

4. Controle op de niet financiële informatie inclusief de Materialiteitsmatrix - ten aanzien van duurzaamheidsinformatie heeft EY als kernpunten onderkend: het meten van impact en footprint data, methodologie en rapportering.

Communicatie

EY heeft geconstateerd dat de samenwerking tussen de RvC, het Bestuur en de organisatie zeer professioneel is. EY heeft gedurende het jaar diverse rapportages, een audit plan, een management letter en een slotrapport uitgebracht.

De heer **Kolsters** dankt de Vergadering voor de aandacht en geeft het woord terug aan de **Voorzitter**. De **Voorzitter** dankt de heer **Kolsters** voor zijn presentatie.

De **Voorzitter** meldt dat de Raad van Commissarissen en het Bestuur na uitgebreide bespreking de jaarrekening tijdens de RvC vergadering van 14 maart jongstleden hebben ondertekend.

De Raad van Commissarissen beveelt de Vergadering dan ook aan de jaarrekening vast te stellen.

De **Voorzitter** vraagt of er vragen zijn over de werkzaamheden van EY of over de jaarrekening, waarna de jaarrekening kan worden vastgesteld.

Mevrouw **Solleveld** heeft geen vragen aan de accountant over de jaarrekening, maar wel een vraag voor het Bestuur betreffende afschrijvingen op leningen. Worden in de toekomst meer afschrijvingen verwacht vanwege het hogere percentage NPLs?

Mevrouw **Bouaré** antwoordt dat de stijging van de NPLs, zoals eerder genoemd door de heer **Van Mierlo**, het gevolg is van verschillende elementen:

1. Door de aanpassing van de methodologie is er nu een proeftijd van één jaar. Wanneer de klant uiteindelijk toch aan de verplichtingen voldoet, kan deze NPL pas na één jaar terug worden geplaatst op performing.
2. Voorheen kon FMO verkregen garanties salderen, maar met de huidige regulering is dit niet meer mogelijk. Dit verklaart ten minste 1% van de toename van de NPLs.
3. Vergeleken met 2017 hebben in 2018 minder afschrijvingen plaatsgevonden en de toename van NPLs is in 2018 gering.
4. Gezien de vaak lange relatie met de klanten wordt er eerst gewerkt aan een herstelplan. Op basis van het herstelplan wordt vaak alsnog afgelost. Daarom zal de trend van afschrijvingen de komende jaren niet toenemen.

De **Voorzitter** merkt op dat het wel uniek is dat FMO een wellicht relatief hoog percentage aan NPLs heeft, terwijl het percentage van de afschrijvingen relatief laag is. Een vraag daarbij zou kunnen zijn of FMO wel voldoende risico neemt.

De heer **Van Mierlo** vult hierop aan dat het zeer fascinerend is dat:

1. FMO veel nadruk legt op ESG en laat de klant zich bij iedere investering verbeteren op gebied van Milieu, Sociaal en Governance, hetgeen het risico van de lening verlaagt.
2. FMO's doelgroep landen zijn afhankelijk van ontwikkelingsbanken, zodat de klant er alles aan zal doen om de lening terug te betalen.

Deze twee waarde creërende factoren, die wellicht opgenomen zouden moeten worden in het waarde creatiemodel, komen niet altijd aan de orde, maar zijn heel belangrijk voor FMO's business.

De heer **Bakker** heeft de volgende vragen:

1. De accountant vraagt 30% meer voor de dienstverlening. Wat is daarvan de onderbouwing?
2. Wat is de fee die FMO realiseert op de Fund Management activiteiten?

De Voorzitter van de Audit and Risk Committee, de heer **Timmermans**, beantwoordt de eerste vraag. De overgang naar IFRS 9 heeft het afgelopen jaar zowel voor begeleiding als voor de nieuwe wijze van waarderen een grotere inspanning gevergd; er zijn nogal wat wijzigingen geweest die zich niet zomaar laten auditen. De verhoging van de fee is dus een consequentie van IFRS 9.

De heer **Van Mierlo** geeft antwoord op de tweede vraag. FMO Investment Management is een strategische keuze om impact zo veel mogelijk te maximaliseren. Momenteel is het kostendekkend, maar als de fondsen in beheer omhoog gaan zal het rendement ook toenemen. Strategisch gezien is FIM ontzettend belangrijk voor FMO.

De **Voorzitter** zegt dat zoals het Ministerie heeft aangegeven, maar ook in VN verband te lezen is, dat het mobiliseren van privaat kapitaal cruciaal wordt voor de komende jaren, alsmede het sturen op SDGs.

De **Voorzitter** stelt vast dat er geen verdere vragen meer zijn en constateert dat de Algemene Vergadering van Aandeelhouders akkoord gaat en dat de jaarrekening 2018 daarmee is vastgesteld, onder dankzegging aan de accountant.

4. Het reserverings- en dividendbeleid

De **Voorzitter** zegt dat het reserverings- en dividendbeleid ter bespreking op de agenda staat, ook al staat dit beleid in feite vast. Het beleid is verder toegelicht op de agenda. Besloten is dat dit jaar als pay-out ratio 100% van de uitkeerbare winst wordt gehanteerd. De uitkeerbare winst is zoals bekend maar een klein percentage van de winst. Hierbij tekent de **Voorzitter** aan dat de nieuwe IFRS 9 regelgeving tot gevolg zou kunnen hebben dat er in een bepaald jaar minder winst is.

De **Voorzitter** vervolgt met het volgende agendapunt.

5. Vaststelling van de winstbestemming en het dividend 2018

De **Voorzitter** stelt dat kan worden overgegaan tot het vaststellen van de winstbestemming en het dividend. Verwezen wordt naar pagina 61 van het jaarverslag en de notitie die met de vergaderstukken is meegestuurd.

De **Voorzitter** geeft het woord aan de Chief Risk and Finance Officer, mevrouw **Bouaré**, die een korte toelichting zal geven op het uit te keren dividend.

Mevrouw **Bouaré** antwoordt in het Engels. Over het boekjaar 2018 is een nettowinst na belastingen van

€ 150,8 miljoen behaald. In overeenstemming met de Overeenkomst met de Staat der Nederlanden dient een bedrag van € 147,2 miljoen aan de Contractueel Verplichte Reserve te worden toegevoegd. Zoals gemeld door de **Voorzitter** is het voorstel dan ook om het uitkeerbare deel van de winst van afgerond € 3,6 miljoen, geheel uit te keren. Het dividend per aandeel belooft hiermee op € 8,93 per aandeel met een nominale waarde van € 22,69.

De **Voorzitter** denkt dat dit procentueel gezien best een mooi rendement zal zijn.

De **Voorzitter** vraagt of de Vergadering - met inachtneming van het vigerende reserverings- en dividendbeleid - kan instemmen met het voorstel om een bedrag van € 8,93 per aandeel, aldus afgerond € 3,6 miljoen als dividend uit te keren.

De **Voorzitter** stelt vast dat de Vergadering instemt met het voorstel tot vaststelling van de winstbestemming en het dividend.

6. Verlening van kwijting aan de directie voor het gevoerde bestuur over het jaar 2018

De **Voorzitter** zegt dat wordt voorgesteld kwijting te verlenen aan de Directie voor haar bestuur in het jaar 2018.

De **Voorzitter** vraagt of de Vergadering kan instemmen met dit voorstel.

De **Voorzitter** stelt vast dat de Vergadering met dit voorstel instemt en dankt de Vergadering namens de Directie voor het in hen gestelde vertrouwen.

7. Verlening van kwijting aan de Commissarissen voor het gehouden toezicht over het jaar 2018

De **Voorzitter** zegt dat wordt voorgesteld kwijting te verlenen aan de Commissarissen voor het gehouden toezicht in het jaar 2018.

De **Voorzitter** vraagt of de Vergadering kan instemmen met dit voorstel.

De **Voorzitter** stelt vast dat de Vergadering met dit voorstel instemt en dankt de Vergadering namens de Raad van Commissarissen.

8. Brief de heer W.A. Bakker met 2 voorstellen

De Voorzitter geeft het woord aan mevrouw **Bouaré**.

Mevrouw **Bouaré** reageert op de brief van de heer Bakker. Intern is er uitgebreid overleg geweest en de volgende conclusies zijn hieruit voortgekomen die de uiteindelijke beslissing onderbouwen:

1. Het eerste punt betreft de dividenduitkering, met de suggestie voor de Directie om dit te overleggen met de Staat. FMO werd in het verleden niet alleen gefinancierd door de aandeelhouders, maar ook door een afzonderlijk Ontwikkelingsfonds van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Daarbij is een duidelijk mandaat aangegeven de winst op het Ontwikkelingsfonds te herbeleggen om zodoende nog

meer impact te realiseren. Deze winstreservering gebeurt in de Contractuele Reserve. Deze laatste Reserve vormt nu het grootste deel van het kapitaal van FMO. In de Overeenkomst tussen FMO en de Nederlandse overheid, is de verdeelsleutel van de jaarwinst van FMO geformaliseerd. De toewijzing is gebaseerd op de relatieve bijdrage van de aandeelhouders A en B aan het bedrijf. Aangezien de aandeelhouder A, met het Ontwikkelingsfonds, verreweg het meeste heeft bijgedragen aan FMO, is het naar FMO's mening eerlijk dat aandeelhouder A van het grootste deel van de winst van het bedrijf profiteert. Dit zorgt ervoor dat een groot deel van de voordelen opnieuw worden gebruikt voor het doel van FMO. Hier wordt echter geen rekening mee gehouden. Aandeelhouder A en B worden namelijk gelijk behandeld als het om de verdeling van de winst gaat. FMO ziet dan ook geen noodzaak om de Overeenkomst op dit punt te bespreken met het Ministerie of te wijzigen.

2. De tweede vraag gaat over de Staatsfondsen. De door de Staat ter beschikking gestelde fondsen worden niet geconsolideerd en zijn daarom niet opgenomen in de balans van FMO. FMO ontvangt voor elk fonds een passende vergoeding voor de geleverde diensten. FMO werkt dus al in overeenstemming met het voorstel zoals de heer **Bakker** heeft aangegeven in zijn brief.

De heer **Bakker** vraagt of het fondsbeheer voor de overheidsfondsen rendabel is, waarop de **Voorzitter** bevestigend antwoordt.

De heer **Bakker** heeft nog een inhoudelijke vraag voor wat betreft de dividenduitkering tussen aandeelhouder A en B; hij denkt dat de uitkeringspercentages toch verschillen. De **Voorzitter** stelt voor dit in een aparte bijeenkomst na de vergadering te behandelen.

De **Voorzitter** vervolgt met het volgende agendapunt.

9. Beloningsbeleid ten behoeve van leden van de Management Board van FMO

De **Voorzitter** zegt dat de voorgestelde wijzigingen op het Beloningsbeleid niet nieuw zijn, maar nog formeel moeten worden vastgelegd. De aanpassingen zijn toegelicht op de agenda.

De **Voorzitter** vraagt of er nog opmerkingen zijn en of de Vergadering kan instemmen met de formele vastlegging zoals aangegeven.

De **Voorzitter** stelt vast dat de Vergadering met instemt met het voorstel.

De **Voorzitter** vervolgt met agendapunt 10.

10. Mededeling toekomstige vacatures Raad van Commissarissen

De **Voorzitter** meldt dat op afzienbare termijn een aantal commissarissen zal moeten aftreden om diverse redenen. De **Voorzitter** zegt dat hij zelf medio 2020 zal moeten aftreden wegens het bereiken van de maximale termijn van 12 jaar. Inmiddels zijn de regels gewijzigd en is de maximale termijn teruggebracht naar 8 jaar, wat betekent dat de termijn van mevrouw **Schaapveld** zal eindigen in mei 2020. Voor deze twee vacatures zijn de profielen geformuleerd en binnenkort verkrijgbaar. Er wordt gezocht naar iemand met

sustainability/duurzaamheid in zijn of haar achtergrond en het andere profiel moet voldoen aan dat van een "investment banker", oftewel iemand die hands-on ervaring heeft met het investeren in FMO's doellanden, bij voorkeur wellicht in Afrika. Tegelijkertijd wordt getracht de diversiteit te vergroten door te zoeken naar een kandidaat die wellicht ook uit die doellanden afkomstig is.

Daarnaast zal mevrouw **Karimi**, naar verwachting op 11 juni aanstaande worden benoemd als lid van de Eerste Kamer. Om elke schijn van belangenverstrengeling te voorkomen, heeft mevrouw **Karimi** besloten haar lidmaatschap van de RvC van FMO per 10 juni aanstaande neer te leggen. Voor deze positie zal worden gezocht naar iemand die development, Human Rights en SDGs in portefeuille heeft.

De **Voorzitter** zegt dat de RvC zich graag laat adviseren door de aandeelhouders en indien men geschikte kandidaten weet, verzoekt hij dit te melden via de Corporate Secretary van FMO.

De **Voorzitter** vraagt of er nog dringende vragen zijn.

De **Voorzitter** vervolgt met agendapunt 11.

11. Voorstel gebruik van Engels als de officiële taal voor de Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders vanaf 1 juli 2019

De **Voorzitter** vraagt de Vergadering namens de RvC en het Bestuur in te stemmen om de Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders voortaan in de Engelse taal houden, dit in verband met het internationale karakter van FMO waar de voertaal Engels is, er 55 nationaliteiten werken in ongeveer 70 doellanden.

De heer **Bakker** heeft de voorkeur om de vergadering in het Nederlands te laten, gezien het feit dat FMO een Nederlands bedrijf is met Nederlandse aandeelhouders.

Mevrouw **Van Golstein Brouwers** (Triodos Bank N.V.) ondersteunt het voorstel van harte, om de AvA in het Engels te houden, gezien de context van FMO met zoveel Engelstalige medewerkers en in de context van de wereld waarin FMO opereert.

Mevrouw **Solleveld** zegt dat het Ministerie diverse Staatsdeelnemingen heeft met verschillende talen, maar dat de taal niet altijd een afspiegeling is van de verhouding van de aandeelhouders. Ook mevrouw **Solleveld** steunt het voorstel gezien de context van de bank, de samenstelling van het huidige Bestuur alsmede de aankondiging van de search naar een eventueel internationale kandidaat voor de RvC.

De **Voorzitter** bedankt de aanwezigen voor de aanbevelingen en constateert hierbij dat de officiële taal voor de Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders per 1 juli 2019 Engels zal zijn. De vragen mogen eventueel in het Nederlands worden gesteld.

De **Voorzitter** vervolgt met het laatste agendapunt.

12. Rondvraag

De **Voorzitter** vraagt of iemand gebruik wil maken van de rondvraag.

De heer **Versseput** vraagt of de sheets die worden gepresenteerd volgende keer kunnen worden aangepast, omdat deze niet goed leesbaar zijn voor de aanwezigen.

De heer **Bakker** complimenteert en bedankt de medewerkers, de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen met de mooie resultaten van 2018 en hoopt op eenzelfde voortzetting in 2019 en volgende jaren.

De heer **Bakker** heeft de volgende vragen:

1. In het jaarverslag staat een organisatiesheet met een vacature voor de Director Operations; wat is de status hiervan?
2. Zijn er het afgelopen jaar rechtszaken tegen FMO aanhangig gemaakt?
3. Wat is de status van Agua Zarca in Honduras?
4. Hoe bevalt het de CEO na bijna één jaar bij FMO en het gebruik van fiets/openbaar vervoer naar FMO?

De heer **Van Mierlo** antwoordt dat de invulling van de vacature voor de Director Operations in een ver gevorderd stadium is.

De heer **Van Mierlo** zegt dat er momenteel één rechtszaak loopt inzake Agua Zarca. FMO heeft onlangs een reactie geschreven op de aanklacht welke vorig najaar is binnengekomen. Waarschijnlijk zal de zaak in oktober of november plaatsvinden.

De heer **Van Mierlo** antwoordt dat het goed bevalt.

De **Voorzitter** dankt de aanwezigen voor alle vragen en de betrokkenheid die daarmee wordt getoond en nodigt de aanwezigen uit voor het lunchbuffet.

12. Sluiting

De **Voorzitter** dankt de aanwezigen voor hun aanwezigheid en sluit de 49e jaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders van FMO.

w.g. P. Vellinga

w.g. C.E.M. Oosterbaan

Prof. dr. ir. **P. Vellinga**, Voorzitter

---

mr. **Catharina E.M. Oosterbaan**, secretaris